

Titov dom na Jesenicah, kjer je bil izredni kongres „Svobod“ in prosvetnih društev

Izredni kongres prosvetnih društev Slovenije

Več dobrih predavanj

V DEŽJU OB ZVOKIH GOD- BE NA JESENJSKI POSTAJI

Ob prihodu jutranjega vlaka so zvoke godbenikov prodrli skozi zavijanje jesenskega vetra, šum dežja, ki je neusmiljeno padal in utišal hrup na jeseniški železniški postaji. Zadnji delavci v dežnih plaščih so naravnali mlaje in drogeve, ki so ponoči zaradi razmočene zemlje ušli iz svojega navpičnega položaja. Nato pa so se porazgubili, razmočene zastave so se ovijale okrog drogov, iz vlaka pa so se usuli delegati izrednega kongresa prosvetnih društev Slovenije.

Bežen pogled na marmorne stene nedograjene jeseniške postaje, potem pa skozi drevored, kjer je bilo kljub skrbi mestnih snažilcev na debelo kostanjeva lista, proti Titovemu domu. Tisti, ki so bili prvič na Jesenicah, so se zaman ozirali, kje je druga največja železarna v Jugoslaviji in kje bodo njihova očesa zaznala kaj mestnega. Na odseku glavne in skoraj edine jeseniške ulice med postajo in Titovim domom, ni bilo mogoče uzreti ničesar takega, kar so iskale oči.

PO DESETIH LETIH, ODKAR SMO OSVOBOJENI...

Komaj so utihnil glasovi jeseniških in javniških pevcev, ki so za začetek zapeli internacionalo, že je povzel besedo Ivan Regent, predsednik glavnega odbora Zveze Svobod. Otvoril je kongres in pozdravil vse delegate, posebno pa Miha Marinka, Vido Tomšič, Ašera Delcena — zastopnika jugoslovanskih prosvetnih društev, Janka Rudolfa, Franca Zwittra in druge goste, ki so s svojo prisotnostjo poudarili pomembnost izrednega

Tovariš Ivan Regent med govorom

kongresa. Po sprejetju dnevnega reda in izvolitvi organov kongresa ter sprejetju poslovnikov, so stopili v kongresno dvorano pionirji odreda »To-

neta Čufarja« in pozdravili kongres. Delegati so prislunili različnim in prisrčnim besedam pionirke, ki jim je želela plodnega dela in jih prosila, naj izroče pozdrave

Tovarišica Vida Tomšičeva med odmorom razgovarja z delegatom

Franc Kimovec:

„Trebaja več izobraževalnega dela!“

Vsi delegati so dobili še pred kongresom poročilo Izvršnega odbora Ljudske prosvete Slovenije v obliki zajetne knjige. V poročilu je temeljito obdelana razvojna pot ljudske prosvete od predvojnih do današnjih dni.

O Svobodah pa je govoril Franc Kimovec - Žiga.

V prosvetnih društvih je včlanjeno okrog sto tisoč članov. Vsa društva in vse te članove sta združevali doslej Zveza ljudskoprosvetnih društev in Zveza Svobod. 1938. leta so štiri zveze (Vzajemnost in Zveza kmečkih fantov in deklet — pod vodstvom in vplivom KPS, Zveza kulturnih društev in Prosvetna zveza — klerikalna organizacija) združevale nekaj več članov. Zato v tem smislu ni mogoče zabeležiti napredka. Napredek pa je v tem, da daleč prednjačijo v sedanjih društvih delavci in delovna inteligenca, kar je posledica drugačne družbene strukture prebivalstva.

Kot osnovno nalogo je tovariš Kimovec nakazal povečanje števila članov v društvih. Obe zvezi združujeta danes okrog 800 društev (Svobod je okrog 150 in so večinoma v industrijskih krajih in mestih, ljudskoprosvetnih društev na podeželju pa je okrog 450).

Po tem, kako so društva delovala, dobimo naslednjo sliko: na prvem mestu je dramatika, nato je petje in šele na četrtem mestu je izobraževanje. Tovariš Kimovec je

la, da bomo dosegli zaželene uspehe.

Kakršnikoli oblik dela se bomo pri tem posluževali, najvažnejše je, da z našo dejavnostjo zberemo čim širše množice v okrilje zdravega kulturnega izživljanja, splošne izobrazbe in razvedrila. V našem delu je treba izločiti tuje vplive, ki se velikokrat pojavljajo bodisi pod krinko raznih modernizmov, bodisi v oblikah raznih zastarelih tradicionalnih nazorov. Naša industrijska središča morajo postati v kulturnoprosvetnem delu prevladujoči činitelj, kakor so ti centri odločujoči činitelj v naši gospodarski graditvi in v razvijanju naših socialističnih družbenih odnosov.

Seveda pa vzgoje in izobrazbe ne smemo deliti na posamezne sektorje, je poudaril tovariš Marinko, marveč je to skrb vseh političnih in množičnih organizacij. Zavedajmo se, da moramo na področju prosvetnega dela angažirati vse zavestne sile, torej vse naše organizacije, da je tu treba vsakodnevno zahtevati in iskati pomoč pri naših političnih organizacijah. Ljudskoprosvetno delo namreč ni samo delo nekaterih osnovnih sekcij prosvetnih društev: dramatične, petje, muzike, marveč je to izredno važen proces prevzgoje našega delovnega človeka, da bo v čim večji meri znal pojmovati našo družbeno stvarnost, da se bo v čim večji meri zavedal nalog, ki stoje pred skupnostjo in da se bo v čim večji meri sposoben neposredno udeleževati v celotnem našem družbenem življenju, zlasti v neposredno družbenem in delavskem upravljanju. To je izredno važna torišče, na katerem smo vsi dolžni z dneva v dan vztrajno delati.

Iz govora tovariša Mihe Marinka

Ljudskoprosvetno delo - to ni samo dramatika, petje, muzika, to je predvsem proces prevzgoje delovnega človeka

stega kulturnega delavca, ki jih je sposoben dojeti in jim dati pravilno obliko. Poglobljanje v te probleme in pisanje o teh problemih pomeni obenem lastno pisčvo preobrazbo.

V KULTURI NI OZKIH NACIONALNIH OKVIROV

Nato je tovariš Marinko govoril o nevarnosti nacionalnega egoizma v kulturi. Dejal je, da bi bilo škodljivo kakršnokoli naše slovensko kulturno samozadovoljstvo, češ da smo mi kulturni narod itd. To je škodljiv pojav, ki nas nujno ovira v našem napredku. Omejevanje se v kulturi na ozke nacionalne okvire in na preteklost bi bilo zelo nevarno. Seveda imamo nedvomno velike kulturne vrednote, ki so nam ostale kot dediščina in ki jih naši delovni ljudje morajo osvojiti. Najsvetlejša tradicija, ki ne sme zbledeti, je naš boj za nacionalno osvoboditev in socialistična revolucija. Vendar imamo danes občutek, kot da se določeni ljudje iz tzv. kulturnih krogov izogibajo in celo sramujejo tega, kar smo ustvarili v NOB.

Delavski razred mora ceniti pozitivno dediščino kulturnega ustvarjanja preteklosti, in to kulturnega ustvarjanja lastnega naroda, vseh jugoslovanskih narodov in narodov vsega sveta. Treba je posredovati našim ljudem vse pozitivne kulturne vrednote, ki jih je dalo doslej človeštvo. Treba je nenehno stremeti naprej, k novemu, naprednemu. To pa zahteva ogromno smotrno delo v naših kulturnoprosvetnih društvih. Treba je odkrivati mlade talente in jim omogočiti nadaljnji razvoj, da bi na ta način dobili ljudi, ki bodo postali pionir nove kulture.

USTVARITI POGOJE ZA RAST NOVE SOCIALISTIČNE KULTURE

ZA NAŠO LASTNO PREVZGOJO

Mi komunisti ne moremo po želji že danes spreminiti miselnosti ljudi, kaj šele z ne vem kakšnimi magičnimi sredstvi doseči, da bi naši kulturni delavci ustvarjali že dobre, ki bi dale vizijo naše izpopolnjene bodoče družbe. To bi bilo nedvomno danes nerealno, to bi bila utopija. V naši dnevni praksi vidimo, kako težko je razvijati socialistične odnose med ljudmi. Vse to pa je neprimerno lažje kot pa doseči kulturno preobrazbo in u-

Pri nas imamo danes opravka s celo vrsto starih nazorov, ki so ustrezali starim družbenim odnosom. To je za nas stvar preteklosti. Danes imamo dosti snovi, dosti pobude, v našem prehodnem obdobju, kjer imajo naši kulturni delavci možnost črpati inspiracije za ustvarjanje novih umetniških vrednot. Na nas samih lahko dnevno opazujemo, kako se lomijo razni ostanki stare mentalitete in miselnosti. Ogromno imamo posla z nami samimi, z našo lastno prevzgojo. V naši dnevni gospodarski problematiki je n. pr. lokalizem neverjetno razširjen pojav, čeprav je jasno, da pehanje za čim večjim dobičkom nujno prihaja v konflikt z materialnim položajem delovnega človeka, ker tendence čim večjega prisvajanja družbenih sredstev rodijo in morajo roditi pogoje za dvig življenjskih stroškov, do položaja, ko obstoječa plača ne zadošča več za pokritje vseh potreb. Seveda pa so take pobude, je nadaljeval tovariš Marinko, lahko hvaležne material za obdelavo samo za ti-

stega kulturnega delavca, ki jih je sposoben dojeti in jim dati pravilno obliko. Poglobljanje v te probleme in pisanje o teh problemih pomeni obenem lastno pisčvo preobrazbo.

stega kulturnega delavca, ki jih je sposoben dojeti in jim dati pravilno obliko. Poglobljanje v te probleme in pisanje o teh problemih pomeni obenem lastno pisčvo preobrazbo.

stega kulturnega delavca, ki jih je sposoben dojeti in jim dati pravilno obliko. Poglobljanje v te probleme in pisanje o teh problemih pomeni obenem lastno pisčvo preobrazbo.

stega kulturnega delavca, ki jih je sposoben dojeti in jim dati pravilno obliko. Poglobljanje v te probleme in pisanje o teh problemih pomeni obenem lastno pisčvo preobrazbo.

Jeseniški pionirji so podarili tovarišu Marinku lep šopek cvetja

stvariti vrednote socialistične kulture. To je tudi jasno, saj kulturno ustvarjanje mora nujno slediti šele, ko so se novi odnosi v družbi že razvili in utrdili. Treba je torej ustvariti pogoje za rast nove, socialistične kulture in šele na teh osnovah se lahko učinkovito zoperstavimo škodljivemu vplivu starih tendenc.

Tovariš Marinko je nato go-

voril o izobraževanju. Govoril je o problemu delavske inteligence in pri tem poudaril, da imamo danes še precej težav pri izobraževanju, predvsem visokoškolskem, posebno na področju humanističnih ved. Sedaj smo še v položaju, ko se moramo vprašati, komu naj pošljemo delavsko mladino, da jo bo vzgojil. Seveda pa ne smemo pozabiti, da je naša inteligenca, kot inteligenca podjarmljenega naroda, kljub vsemu v preteklosti igrala v veliki meri pozitivno vlogo in da so iz njenih vrst izšli ljudje, ki so bili sposobni ustvarjati velika dela marksizma, zato ne smemo tudi v tem pogledu sektašiti. Treba je stvari gledati kompleksno. Zavedati se moramo, da je kulturnoprosvetna vzgoja naših ljudi dolžnost nas vseh, političnih organizacij, sindikatov, mladinskih organizacij in raznih društev.

ETIČNA VZGOJA DELOVNEGA ČLOVEKA

Ko je govoril o nekaterih aktualnih problemih našega gospodarstva in o nalogah s tem v zvezi, je tovariš Miha Marinko dejal, da je zelo hvaležno področje dela naših prosvetnih organizacij, prirejanje raznih tečajev, kjer bi temeljito obravnavali teme iz naše politične ekonomije, kjer bi se našim ljudem prikazovala celokupnost in povezanost raznih vzrokov in posledic, ki so privedle do takšne situacije, kakršna je danes in kjer bi se govorilo o načinu in merah, kako tako stanje popraviti in preprečiti slične situacije v prihodnje.

Tu ne gre samo za preorientacijo naše investicijske politike. Tu je treba videti vrsto slabosti, ki so odraz starih gledanj na naše gospodarstvo, kot je n. pr. pehanje za dobičkom. Drug tak pojav, ki ga naš potrošnik zelo živo čuti, je — panika. To paniko ustvarja naš trgovski aparat sam. Potem pa se zgode primeri, ko posamezniki — tisti, ki imajo denar — nakupijo ogromno dotičnega blaga, tisti pa, ki imajo denar samo za sproti, ostanejo brez najnujnejših življenjskih dobrin. Imamo torej neverjetno mnogo problemov, katere moramo resno obravnavati v smislu naše družbene morale, poštenosti do družbe. To je vprašanje etične vzgoje našega človeka in zaostritve

kritičnosti proti vsem, ki imajo določene funkcije v našem gospodarskem in družbenem življenju. Na našem podeželju prav tako marsikaj ni prav, čeprav se je treba zavedati, da je delo tu neprimerno težje. Tu se borimo proti parazitskim in špekulantskim nagibom privatnega proizvajalca in stremimo (Nadaljevanje na 2. strani)

ORGANIZACIJA, PROGRAM, DISCIPLINA - DELO NI OPERETA!

Franc Kimovec:

„Trebajo več izobraževalnega dela!“

(Nadaljevanje s 1. strani) Če valed individualnega kmeta o socialističnem gospodarstvu. Bolj kot na podeželju pa so društva odpravljala pri izobraževanju delavcev. K izobraževanju lahko mnogo pripomorejo knjižnice. Na tem področju smo na boljšem, kot pred vojno.

Tov. Kimovec je govoril še o občinskih, okrajnih vodstvih in Glavnem odboru, nato pa je omenil, da smo sedaj že nekako prešli »folkloromanijo« in opažamo več interesa za kulturne zabave, družabne plesne in vesele družabne programe. »To plat«, je dejal tov. Ziga, »bi kazalo posebej obdelati. Doslej smo sodili, da je zabava stvar vsakega posameznika. Od prostaških zabav je treba preiti na delovne za-

bave. Skratka, zabave je treba kultivirati.«

Po osvoboditvi smo zgradili okrog 200 novih kulturnih domov. Vendar so zrasli ti domovi predvsem na podeželju. Premalo pa je bilo skrbi za domove v industrijskih središčih.

V splošni oceni prosvetnega dela je dejal tov. Kimovec:

da je bilo storjenega premalo za popularizacijo marksistične ideologije,

da še ni do kraja izkoreninjen birokratizem,

da imamo še opravka z buržoazno teorijo in prakso,

da je potrebna večja pomoč tiska prosvetnemu delu in da moramo storiti vse, da bomo osveščali delovnega človeka o vseh pojavih v prirodi in družbi.

Tov. Dimac - Koper:

„Humana gesta Novomeščanov“

Potem, ko je orisal prosvetne in kulturne razmere na Koprskem, je tov. Dimac dejal, da bo tam doli treba najti boljši stik med prosvetnimi oblastmi in delavci na vaseh. Dogaja se namreč, da prosvetna oblast zaposli dobrega pevododjo učitelja v vasi, kjer tak človek že dela, medtem ko so mnoge vasi brez pevododje. Dramske sekcije tamkajšnjih društev najdejo premalo odrskih del, ki bi odražala našo sedanjo družbeno stvarnost.

Močno je odjeknila v vsej slovenski Istri akcija Novomeščanov, ki so zbrali bogato knjižnico in jo pripeljali v naj-

zaostalejšo istrsko vas. Tisti dan, ko je vas dobila knjižnico, je bil in bo ostal največji praznik vaščanov.

Jeseniška pionirka podaja tovarišu Regentu šopek cvetja

Ivan Regent:

„Razdružili smo se zaradi zopetne združitve“

»Zahteva po združitvi prosvetnih društev prihaja od spodaj. Po treh letih so dozorili objektivni pogoji v gospodarstvu in »Svobodah«, da se lahko združimo,« je dejal tovariš Regent. »Svobode pa morajo svoje izkušnje posredovati vsemu delovnemu ljudstvu.«

»Iniciatorji nove zveze so daleč od misli in prepričanja, da si morajo vsi sloji našega ljudstva na enak način pridobivati znanje in širiti obzorje. Do nazora, etike, morale in prepričanja ne more vsak človek priti na enak način. Poznati je treba metode, kako priti do tega cilja.

Nastane vprašanje, kako naj pride vsak posamezni sloj do znanja in izobrazbe!

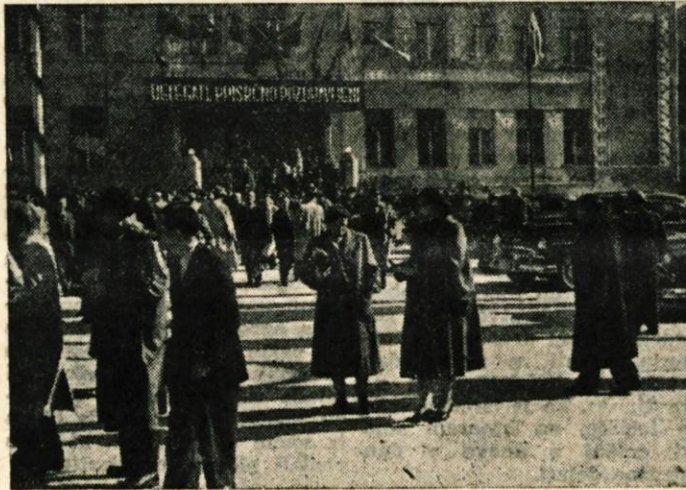
PROGRAMSKA NAČELA

»Bolj važno kot sprožiti dobro misel, je to, kako jo razširiti med stotisoče in milijone ljudi,« je dejal tov. Regent. »Poglaviti cilj ostane še nadalje, čeprav se bodo menjale oblike dela in organizacije. Ta cilj je:

IZOBRAZBA ČLANOV V DUHU SOCIALISTIČNEGA HUMANIZMA

Društva se ne smejo odtrgati od procesa življenja. Potrebna nam je pošolska izobrazba in vzgoja. Pri nas šepa marsikaj in mnogo napak je zaradi napačne in nezadostne VZGOJE in ne pomanjkljive IZOBRAZBE. Zato morata biti MORALA in ETIKA pričujoči pri učenju vseh predmetov.

Spremeniti je treba tudi mentaliteto delavcev. Le-ti marsikdaj gledajo na šolo (visoko šolo), kot na nekaj, kar ni zanje. V letih 1951 do 1955 je bilo vpisanih na Univerzi v Ljubljani le 5 do 7% slušateljev iz delavskih vrst. Z drugačnim načinom štipendiranja bo treba v prihodnje vplivati na to, da bodo tudi delavski otroci prišli do srednje, višje in visoke izobrazbe.

Med odmorom je bilo pred Titovim domom zelo živahno

medtem ko je gostovanje 135 domačih harmonikarjev, z zelo kvalitetnim programom, komaj zabeležil le »Ljubljanski dnevnik« z drobnico. Tovariš Regent je dejal, da ima vtis, da smo prišli ob narodni ponos.

PROSVETILJSKO DELO NAJ OBSEGA ENOTNOST MED VZOJO IN IZOBRAZBO

Ze na drugem mestu je tov. Regent poudaril, da pri nas marsikaj ne šepa zaradi premajhne izobrazbe, kot včasih zmotno mislimo, pač pa zaradi

gent. Zato je treba likvidirati nasprotja med mestom in vasjo. Ze doslej je Glavni odbor Svobod poskušal organizirati gostovanja simfoničnih koncertov in gledališč na vaseh, pa se ideja ni posrečila.

Vsako dobro, temeljito in napredno delo sloni na treh stvareh:

na DISCIPLINI, organizaciji in program!

Nazadnje se je tov. Regent vprašal, ali ne sloni tudi po- višanje življenjskega standarda na ORGANIZACIJI in DISCIPLINI. Navedel je primer iz podjetja, kjer so delavci sedeli šestnajst ur zaradi okvare električne peči in postal obenj še hušji primer, ko so manjkajoči strojni del ulili devet krat, preden je bil uporabljen.

»Ali ni takšno delo stvar pomanjkljive discipline in organizacije?«

»DELO BREZ DISCIPLINE JE OPERETA«, je dejal tov. Regent.

Tudi komunizem je rezultat discipline in ODLIČNE ORGANIZACIJE. Kulturno prosvetna društva pa naj postanejo ustanove delovnega ljudstva, ki bodo kazale pot v lepšo bodočnost.

Ganljiva je bila zahvala tov. Regenta, ki jo je vpletel med svoje tehtne besede. V njej se je prisrčno zahvalil vsem tistim prosvetnim delavcem in vsem tistim ljudem, ki v mrazu, dežju, blatu hodijo kilometre daleč iskat svojo izobrazbo in vzgojo in jo nato posredujejo do najzaketnejše vasi.

Janko Liška:

O izobraževanju delavcev in kmetov

Naše ljudske univerze, kakršne so sedaj, ustrezajo bolj izobraževanju ljudi z določeno izobrazbo, kot pa delavcem. Na podeželju uspevajo, ker so interesi ljudi običajno precej enaki, v industrijskih središčih in mestih pa dostikrat šepajo, ker so interesi delavcev zelo raznoliki. Za uspešno delo ljudskih univerz v preteklosti je bilo premalo tudi objektivnih spodbud (lahka kariera, postranski zaslužki in podobne stvari ne zbujaajo interesa za izobraževanje in vzganje).

Pomanjkljivost večernih gimnazij v preteklosti je bila v tem, da niso večale obsega znanja delavcem, ampak so izobraževale iz delavcev uslužbence.

Za uspešno delo bo treba v bodoče ustanoviti posebna društva ljudskih univerz, razen tega pa naj bi imelo prav vsako prosvetno društvo izobraževalno sekcijo. Za uspešno delo ljudskih univerz bo treba opremiti predavalnice, nabaviti ozke filme in druga učila. »Morda bo kdo dejal, da za to nimamo sredstev,« je dejal govornik. »Pa to ni res, kajti tisti, ki so imeli denar za zgraditev najmodernejšega kegljišča v Srednji Evropi, bi lahko imeli denar tudi za izobrazbo delavcev in kmetov. Sploh bi bilo zanimivo vedeti kakšno je razmerje med sredstvi, ki gredo za zabavo in veseljačenje in med tistimi, ki jih dajemo za izobrazbo delavcev in kmetov.«

Branko Rudolf:

„Sem za prijateljsko nasilje!“

Govornik je dejal, da je v nekaterih mestih pomanjkljiv interes za različne pevskie in glasbene nastope. Rekel je, da bi bil srečen, če bi od približno 30.000 članov sindikatov v Mariboru, videl na kateremkoli koncertu vsaj nekaj sto ljudi. Vzroke za takšno stanje pripisuje tov. Rudolf premajhni vzgoji predvsem za dojemanje glasbene in likovne umetnosti. Pravi, da je v takem primeru najbolj umestno prijeti tovariša za rokav in ga potegniti na razstavo ali v koncertno dvorano. In to metodo imenuje PRIJATELJSKO NASILJE. Še hušje kot z glasbo je po njegovem mnenju z likovno umetnostjo. Zaradi premajhne razgledanosti in zmožnosti ocenjevanja likovnih del se dogaja, da hodijo po naših podjetjih različni mazači, prodajajo razne izredno slabe slike za več tisoč dinarjev. Te slike predstavljajo naše izredno slabo naslikane državne voditelje. Če kupujejo ljudje takšne slike, bi moral biti njihov likovni ukus vsaj toliko izoblikovan, da bi kupovali res slike, ne pa zmazke.

korekture. Druga je seveda stvar s tistimi izobraženci, ki se zapirajo v svoj svet.

Na kongresu je govoril tudi Franc Kimovec - Ziga

DRUGI DAN KONGRESA

Roman Albreht: O NALOGAH, KI ČAKAJO DRUŠTVA V PRIHODNJEM ODOBJU

Osrednji problem vseh prosvetnih društev v prihodnje je vzgoja delavstva. Rezultati tehnične revolucije vodijo družbo v obdobje, ko odpade potreba po težaškem delu in raste potreba po razgledanih in vsestransko izobraženih delavcih. Kdor ne bo temeljito splošno in strokovno izšolan, kmalu ne bo imel v naših podjetjih kaj delati.

Po vsem svetu se danes bije bitka ne le za delavčeve roke, temveč tudi za njegovo dušo. Le da ima ta bitka v kapitalističnem svetu docela drugačen smoter, kot je v naši socialistični deželi. Od izobrazbe, svetovnonazorske oprede-

ljenosti in duševnega razpoloženja je odvisen uspeh delavcev, je postavil tovariš Albreht samoizobraževanje. Pri izobraževanju so v ospredju delavci, kajti če izobražujemo delavce, ki so nedvomno najnaprednejši sloj, pomagamo s tem vsem slojem prebivalstva.

Včasih zahajajo društva pri izobraževanju v dve skrajnosti. Bodisi skušajo izobraževati delavne ljudi s samimi »čisto svetovno-nazorskimi temami«, bodisi prirejajo predavanja s temami iz površne vsakodnevnne agitacije. Ni treba pozabljati, da so ljudje o dnevnih dogodkih sproti dobro obveščeni, pač pa je treba z izobraževanjem oblikovati miselno podobo našega človeka.

Govornik je predlagal, da bi obstajal v bodoče pri Zvezi organ, katerega naloga bi bila izključno skrb za izobraževanje. V ta organ naj bi bili vključeni strokovni in javni delavci. Vsako leto pa naj bi razpisala Zveza javni natečaj za dela z najrazličnejših poljudnoznanstvenih področij.

Pozdrav tajnika Sveta jugoslovanskih prosvetnih društev

Po prisrčnem pozdravu je dejal, da je po treh referatih, ki jih je slišal, mogoče res prav malo reči. Vse tisto, kar je slišal na kongresu prosvetnih društev Slovenije, se v enaki meri nanaša na vso Jugoslavijo.

Po njegovih besedah se jugoslovanska kultura razvija precej ločeno — oddvojeno. Insistiramo preveč na ločenih nacionalnih kulturah. Zveze so preslabe. Dolžni pa smo spoznavati vso Jugoslavijo, spoznavati druge republike, njihove tradicije, zgodovino in kulturo. Treba bi bilo prenašati izkustva iz republike v republiko. Če bomo pogosteje in stalneje izmenjavali izkušnje, bomo hitreje napredovali. So specifičnosti in raznolikosti — je pa tudi naš skupni cilj — SOCIALIZEM, ki nas mora združevati tudi na kulturnem področju.

Razprava o pravilih

Tovariš Franc Kimovec je poročal kongresu o delu komisije za pripravo pravil. Pripravljali odbor za izredni kongres je namreč predlagal kongresu osnutek pravil, ki jih je komisija med svojim delom v nekaterih členih dopolnila in izpopolnila. Nekaterih predlogov, ki so jih poslali delegati komisiji, le-ta ni mogla upoštevati. Za izpopolnjena pravila Zveze so glasovali delegati izrednega kongresa v celoti. Pravila obsegajo 19 členov, v katerih so določene naloge društev, njihovi organi, dohodki in ostale določbe. Največ diskusije je bilo okrog imena bodoče Zveze. Nekateri delegati so se zavzemali za to, naj bi se imenoval bodoči organ prosvetnih društev »Svoboda — zveza prosvetnih društev,« drugi spet, naj bi bil »Prosvetna društva Svoboda«, končno pa so delegati z glasovanjem določili, naj bo vrhovni organ »ZVEZA SVOBOD IN PROSVETNIH DRUŠTEV SLOVENIJE«.

Odlikovane »Svobode«

Pravilnik Zveze Svobode določal, da se Svobode in posamezni zaslužni prosvetni in kulturni delavci lahko odlikujejo z bronastim, srebrnim ali zlatim odlikovanjem »Svobode«. Tov. Kovač, ki je poročal o delu komisije za odlikovanje, je predlagal kongresu, naj sprejme popravek, po katerem bo z istimi odlikovanji mogoče odlikovati zaslužne posameznike tudi iz drugih prosvetnih društev ali druga prosvetna društva v celoti. Spremembo pravilnika o odlikovanju so delegati kongresa sprejeli.

Poročevalec Kovač je povedal tudi, da nekatera društva niso poslala poročil o svojem delu, druga pa so odgovorila Izvršnemu odboru, da še ne smatrajo, da je že dozorel čas za njihovo odlikovanje. Komisija je izmed poročil izbrala

(Nadaljevanje na 3. strani)

Ljudskoprosvetno delo - to ni samo dramatika, petje, muzika, to je predvsem proces prevzgoje delovnega človeka

(Nadaljevanje s 1. strani) Učenju posameznikov, da bi postali izkoriščevalci. Tu je treba pokazati jasno kam to vodi, da je to v nasprotju z interesom večine kmečkih proizvajalcev. Če bi mi pustili ta proces, bi se nujno morala iz kmečkih proizvajalcev izdvojiti neznatna manjšina, ki bi začela izkoriščati ostale kmečijske proizvajalce. Kmetijskemu proizvajalcu je treba povedati, na podlagi česa je do bil to kar danes ima in kakšna je njegova moralna dolžnost do družbe, do tistega sloja, ki je do danes naredil vse, ki pa žal trenutno ne uživa tistega, kar bi moral, medtem ko določen sloj ljudi uživa gotove dourine in to dostikrat nezasluzeno.

Nič nimam proti posameznim kmetom, ki gledajo, da

bi čim več proizvedli. To je v interesu našega gospodarstva. Tu gre predvsem za to, koliko bodo subjektivne sile na podeželju sposobne razviti socialistične oblike gospodarstva in družbenih odnosov. Delo na tem področju je ogromno, zlasti z mladino. In prav ta vprašanja ne morejo iti mimo Svobode in prosvetnih društev na vasi.

Nato je govoril še o vprašanju izbire mladih kadrov in o tem, da se je treba pri tem paziti, da ne bi šli na uveljavljanje nekih vrhunskih prosvetnih delavcev, kot se to danes n.pr. odraža na področju športa, marveč da bi se zajelo ljudi čim širše, da pa bi se pri tem seveda jasno poudarilo vlogo in odgovornost posameznika, vzgojitelja in kulturnega delavca.

Od Bralnega društva do DPD „Svoboda“

Ob podelitvi srebrnega znaka kulturno prosvetnim delavcem iz Bohinjske Bistrice

1882. leta so ustanovili kovači in fužinarji v Bohinjski Bistrici Bralno društvo, ki je ob ustanovitvi imelo okrog 50 članov. Društvo je imelo svojo čitalnico v skromni kmečki hiši. Vodil ga je Nikolaj Bernard. Prirejali pa so tudi igre,

Delegati zapuščajo kongres. Na sliki: Danila Grilova, poslanec zbora proizvajalcev Zvezne ljudske skupščine in Pepca Ježeva, članica OSS Kranj

pevske nastope in predavanja. Poglavitna naloga, ki si jo je zadalo takratno društvo, pa je bilo obveščanje delavcev in spoznavanje njihovega socialnega položaja. V tistih letih je obstajala v okviru društva tudi kovinarska godba na pihala.

Ko je 1889. leta požar uničil železarno v Bohinjski Bistrici, se je večina delavcev odselila v razvijajoče se Jesenice. S tem je kulturno življenje za nekaj časa zamrlo, toda ne za dolgo, ker sta kulturno-prosvetno delo v Bohinjski Bistrici vzela v svoje roke klerikalno prosvetno in Sokolsko društvo. V slednjem je delal tudi sekretar partijske organizacije v Bohinjski Bistrici Tomaž Godec. Kmalu pa je v Bohinju vzkalilo pod vplivom nekdanjega Bralnega društva novo društvo — Društvo kmečkih fantov in deklet. V njem je imel Tomaž Godec vodilno vlogo in odločilno besedo — bil je idejni vodja. V okviru društva so bile izvršene nekatere prireditve, ki jih zaradi obsežnosti in veličastnosti Bohinj ni pozabil do danes. Spomnimo se le kmečkega praznika 1938. leta, ko se je skoraj ves Bohinj ter mnogi gostje iz vse Slovenije in celo poslanci bolgarskih in slovaških kmetov zbrali ob povorki narodnih noš, tekmah koscev ter ob tehtnih besedah jeseniškega revolucionarja Edija Giorgonija. To društvo ima nedvomno tudi mnogo zaslug za vse tisto, kar se je godilo in dogodilo med NOB v Bohinju.

Na takšnih temeljih je zraslo v Bohinjski Bistrici iz Sin-

O zgodovini jeseniške „Svobode“ - odlikovani z zlato medaljo

Iz živih in mrtvih arhivov

Zapiski iz predvojnega delavskega kulturno-prosvetnega izobraževanja in dela

Te zapiske sem iztrgal iz pogovorov z ljudmi, ki so pred vojno delali v delavskih kulturno-prosvetnih in izobraževalnih društvih in s strani redkih ohranjenih predvojnih arhivov, policijskih in sodniških zasljevanj ter razprav proti revolucionarnim delavcem. Zato sem dal članku tudi takšen naslov.

RDEČA TRASA

Tik pred prvo svetovno vojno, 1913. leta se je takratno socialdemokratsko izobraževalno društvo na Jesenicah preimenovalo v »Svoboda«. Vendar je prva svetovna vojna delo v društvu zavrla.

Leta 1919 je začela jeseniška »Svoboda« ponovno delovati. Aprila 1920 je med komunisti in njenimi člani odjeknil železničarski štrajk. Buržoazija je s strelji na Zaloški cesti v Ljubljani prešla v protinapad. Zadnjega decembra istega leta je z Obznanom postavila Komunistično partijo izven zakona, dobre pol leta kasneje pa je razveljavila mandate komunističnim poslancem.

V tem obdobju se je v jeseniški Svobodi pojavila zlasti želja za izobrazbo. Članstvo si je želelo predavanja. Dokler ni bila Partija v ilegali, za predavatelje ni bilo težko. Prihajali so iz Ljubljane in od drugod. Predaval pa je tudi razgledani tajnik jeseniške partijske organizacije Ciril Košir, a se je po odvzemu mandata komunističnim poslancem moral umakniti v inozemstvo, v sosednjo Avstrijo. Stik z domačim krajem pa je vzdrževal še naprej in zahajal večkrat ilegalno na Javornik in na Jesenice. Toda že čez nekaj mesecev so ga prijeli javorniški žandarji. Na procesu proti njemu se je dobro zagovarjal in obsodil jo ga le za nelegalno prekoračitev meje.

Ko je bila Partija v ilegali, pa je postalo s predavatelji težje. Prej vidnejši komunisti, v kolikor niso zbežali v inozemstvo ali bili zaprti, niso mogli javno predavati. Tudi marksistične literature, ki je bila zdaj prepovedana, ni bilo in so jo morali tihotapiti iz inozemstva. Tako je Janez Mlakar oskrbel jeseniške komuniste, ki so delovali v Svobodi, za nekaj mesecev z Delom, ki je izhajalo pred zmago fašizma v Italiji v Trstu. Ciril Košir je sam prevajal marksistično literaturo. Kljub temu pa so v okviru Svobode in sindikata organizirali ljudsko univerzo.

V obdobju 1924—1930 je postalo ilegalno partijsko delo še težje. Neodvisna delavska partija je bila leta 1924, v letu, ko je bilo ob razvijanju prapora te organizacije na Jesenicah veliko slavlje, razpuščena.

V tem obdobju pa je bila v jeseniški Svobodi skupina mladih revolucionarnih članov. Med njimi so bili Tone Čufar, Jože Gregorčič, Franjo Federle, Albin Pibernik, bratje Stražarji, Stane Bokal in Alfonz Oblak. Ti niso bili takrat organizirani, a so bili

kljub temu najbolj delavni. Delo Svobode se je pod njimi razcvetovalo in tudi idejno zaživelo. Igralska družina ni več uprizarjala plehkih burk, ampak je nekdanji repertoar zamenjala s socialnimi dramami. Cankarjeva dela so postala stalni sestavni del repertoarja.

Socialdemokratskemu vodstvu s predsednikom Cirilom Štukljem tako stanje v jeseniški Svobodi ni šlo v račun.

Delavski dom na Jesenicah, kjer so se zbirali predvojni svobodaši in ki je še danes center delavskega kulturno-prosvetnega društva »Svoboda«

Štukelj je leta 1930 objavil v reviji Svoboda članek, s katerim je direktno napadel močno levo krilo v jeseniški Svobodi. Ta članek je sprožil spor med centralo in jeseniško podružnico. Levo krilo, ki ga je usmerjal Partija, je težilo predvsem za konsolidacijo delavskega gibanja na Jesenicah, ki je bilo takrat politično razbito na tri glavne stranke, da raznih stranic in drugih meščanskih organizacij niti ne omenjam. V zvezi s tem je že leta 1928 jeseniška Svoboda sestavila skupaj z drugimi gorenjskimi Svobodami resolucijo, ki jo je odobrila tudi centrala v Ljubljani, a jo že leta 1930 pod predsednikom Cirilom Štukljem potepala. Ta resolucija je izražala misel večine jeseniških svobodašev, zlasti mladine, kako bi vsaj na kulturnem področju bilo mogoče dvigniti marksistično delovanje. — Jeseniška »Svoboda« je stremela po ublažitvi napetosti in hotela ublažiti razdor med »desnico« in »levo«, katerega pa je leta 1930 centrala s Štukljem člankom v reviji »Svoboda« še povečala.

Zaradi tega članka so Jeseničani poklicali centralnega predsednika Cirila Štuklja na referat in zahtevali, da bi pojasnil novonastali nerazumljivi položaj in jim povedal, kdo je pisec članka. Štukelj je povedal, da je avtor on in da se s tem strinja tudi centrala. S tem je centralni odbor pod vodstvom Štuklja ustvaril pristranost centrala proti posameznim Svobodam in s posameznim članom. Nastop Štuklja je na tem sestanku povzročil pravecni razdor v jeseniški podružnici in tako vsaj delno za dalj časa izločil iz nje društveno, zlasti pa marksistično vzgojno delovanje.

Spor med centralo in jeseniško podružnico se je vlekel vse do leta 1933, ko je centralni odbor razpustil jeseniško Svobodo in s tem napravil delavskemu kulturno-prosvetnemu življenju na Jesenicah ogromno škodo. Zaman je jeseniško članstvo protestiralo proti temu dejanju. Novi podružnični odbor, sestavljen čiji del iz levicarjev, centrala ni hotela priznati. Napetost se je še povečala, ko je bila jeseniškemu delegatu na kongresu odvzeta beseda. Vzrok temu so bile takojmenovane »javorniške« demonstracije proti kongresnemu predavatelju Cirilu Štuklju. Med njegovim predavanjem so nekateri člani jeseniške in javorniške Svobode zapustili, češ da njegova predavanja ne ustrezajo njegovemu dejanskemu delovanju.

Po razpustu jeseniške Svobode s strani centrala, ki ji je bila rdeča trasa v delavskem gibanju in kulturnem življenju napoti, so jeseniški delavci ustanovili Delavsko kulturno društvo Enakost.

DRUŠTVO ENAKOST — KOVACNICA REVOLUCIONARJEV

31. marca 1933 je jeseniška Svoboda izključila iz svojih vrst socialdemokrata Cvetka Kristana, kar je bilo verjetno glavni povod, da je centrala razpustila jeseniško Svobodo. O tem sestanku so Jeseničani obvestili članstvo Svobod v Sloveniji z dvema okrožnicama in obenem o ustanovitvi

vzgojnega kratkega predavanja ali spominskega govora ob kakem pomembnem dnevu za zgodovino delavskega gibanja ali kaki kulturni obletnici, so na prosvetnih večerih nastopale skoro vse sekcije društva. Mislim, da bi se prosvetni večeri obnesli tudi pri delu današnjih Svobod in drugih kulturno-prosvetnih društev.

Med sekcijami jeseniške Enakosti je bila najbolj agilna dramska družina. Skoro vsak mesec se je občinstvu predstavila z novim delom. Preveč bi bilo, če bi vse našteval. Omenim naj le Čufarjevo dramo Polom, ki je zadelo v živo in ob knjižni izdaji vzburkala socialdemokratski vrh in druge »delavske« voditelje v vsej Sloveniji.

Leta 1935 so se člani »Enakosti« polnoštevilno udeležili zleta Svobod v Celju, ki je izzvenel kot mogočna revolucionarna manifestacija. Birokratsko desničarsko vodstvo centrala se je prav gotovo čudilo, zakaj članstvo Svobod mnogo bolj ploska govorniku Leskošku kakor socialdemokratu dr. Topaloviču iz Beograda.

Revolucionarna zavest, ki so jo pokazali udeleženci celjskega zleta Svobod, je bila vzrok, da je oblast razpustila Zvezo Svobod. Buržoazija, ki je takrat že pripravljala pot fašizaciji Jugoslavije, je hotela za tretji svojega največjega nasprotnika pri tem delu — revolucionarno zavedni delavsekga razreda.

Ob razpustu Zveze Svobod jeseniška »Enakost« ni bila razpuščena. Ta usoda jo je doletela leta 1940. Cvetkovič-Mackova vlada je takrat razpustila vse delavske organizacije in hotela strpati delavstvo v sindikat, organiziran po vzgledu nacistične Arbeiterfront.

Taka je v kratkem predvojnega zgodovina delavskega kulturnega in izobraževalnega dela in življenja na Jesenicah. To delo je vzgojilo kader revolucionarjev, ki je leta 1941 šel prvi v boj proti okupatorju z zavestjo, da mora po zmagi v tem boju ustvariti tudi novo družbo. To svojo nalogo je ta kader tudi opravil, dasi so le redki od tistih, ki jih je vzgojila jeseniška »Enakost« in ki so šli leta 1941 v boj, zmago ljudske revolucije tudi dočakali. Žrtvovali so se, da mi živimo.

TRASA PRIHODNOSTI

Tudi po letu 1945 smo prehodili težko pot. Zlasti delavski razred, ki je nosil najtežje breme obnove in graditve naše industrije, je žrtvoval največ. Povojne težave in težko življenje nam mnogokrat meglilo uspehe, ki smo jih na poti do cilja — do zgraditve socialistične družbe — že dosegli. Človeku se včasih zazdi, da je zopet na novem brezčestju. Občutje težav mu zastira pogled v bodočnost. Mnogokrat smo zopet otroci, ki bi radi govorili, a ne znamo izgovarjati besed. Manjka nam znanja, da bi razumeli naš napredek in v njem samega sebe. Manjka nam znanja, da bi obvladali zahteve, ki jih postavlja pred nas čas. Zato se nam včasih zazdi ta čas težak in nerazumljiv. Sele, ko razvojlamo težave in nerazumljivost časa s spoznanjem, se nam odpre trasa prihodnosti. Za to spoznanje pa je treba zopet znanja. Če hočemo, da bomo prenehali biti jeca-joči otroci, se moramo naučiti besed, s katerimi bomo razumeli čas. Potem bomo naše ustvarjalne napore za ustvaritev pravične družbe in življenja, ki bo človeka vredno, razumeli in jih vzljubili prav tako, kakor so ljubili svoje trpljenje prvi socialisti v prejšnjem stoletju, predvojni komunisti in medvojni borci, ki so s svojim trpljenjem in smrtjo dokazali pripadnost srečnemu življenju, pred katerega pragom smo danes mi. Prestop čez ta prag pa je še vedno težak in ga bomo le s spoznanjem vrednot lahko, ne meneč se za težave, ki smo jih prestali in ki jih prestajamo, prestopili. Potem bo življenje res naše.

Organizacija, program, disciplina - Delo ni opereta!

(Nadaljevanje s 2. strani)

prvo skupino odlikovancev, ki ji bodo pa kmalu sledile tudi druge. Izmed petih društev, ki so prejela zlata odlikovanja, je bilo prvo odlikovano Delavsko prosvetno društvo »Svoboda« Jesenice.

Izmed desetih društev, ki so prejela srebrna odlikovanja, pa je bila odlikovana »Svoboda« Bohinjska Bistrica.

Z zlatim znakom »Svobode« sta bila izmed šestih tovarišev odlikovana tudi Ivan Bertonec in Johan — podpredsednik OLO Kranj in Janez Mlakar, upokojenec, nekdanji delavec Železarne Jesenice in dolgoletni borec za delavske pravice. S srebrnim znakom »Svoboda« je bilo odlikovanih 24 tovarišev. Med njimi je tudi precej imen z Gorenjske.

1. Anton Ambrožič — direktor Tovarne Vintgar — član »Svobode« Spodnje Gorje.
2. Tomo Brejc — ki sta ga predlagali »Svobodi« Hrastnik in Kranj.

3. Jaka Eržen, predsednik občine Radovljica, član »Svobode« Lesce,
4. Franc Kogoj, član »Svobode« Gorje pri Bledu,

5. Peter Lipar, pevovodja in direktor Glasbene šole v Kranju,
6. Franc Škrli, dolgoletni član Svobode Jesenice, znan prosvetni delavec z Jesenic.

Besede zahvale iz slovesa

V svet Zveze Svobod in prosvetnih društev Slovenije je kongres izvolil tudi naslednje tovariše iz našega okraja: Dušana Bavdka, Marico Brejc, Janka Burnika, Jakoba Eržena in Franca Škrlija.

Ob koncu se je tovariš Regent iskreno zahvalil jeseniškimi tovarišem, ki so z veliko požrtvovalnostjo pripravili vse potrebno za kongres in poklonil društvu »Svoboda«

Jesenice lep bronast kip. Tovariš Janko Burnik, predsednik DPD »Svoboda« Jesenice, se je za kip iskreno zahvalil, nato pa so zadonele jasne in odločne besede tov. Regenta, ki se je vsem prosvet. delavcem za njihov trud še enkrat zahvalil in zaključil kongres s svojim pozivom:

ORGANIZACIJA, PROGRAM IN DISCIPLINA! DELO NI OPERETA!

V počastitev izrednega kongresa ljudsko-prosvetnih društev na Jesenicah so bile po Gorenjskem najrazličnejše prireditve

JESENIŠKI PEVCI IN FOLKLORISTI NA BLEDU

V soboto zvečer je pripravil pevski zbor jeseniške »Svobode« delegatom kongresa na Bledu lepo kulturno prireditev. Po pesmih moškega pevskega zbora je zaplesal ansambel narodnih plesov. Jeseniški folkloristi so bili deležni izrednega priznanja. Prav tako sta želi odobravanje Pavelca Klečeva in Elza Cegnarjeva, ki sta zapeli v narodnih nošah nekaj narodnih pesmi.

S posebnim navdušenjem pa je bil sprejet nastop mešanega pevskega zbora. Zbor je moral nekatere pesmi ponavljati. Posebno navdušeni so bili delegati, medtem ko pri Blejčanih nastopajoči niso našli pravega odziva. Enournno čakanje pred Kazino ni bilo ravno prijetno; prav tako pa je bila postrežba v Park hotelu slaba. Videti je, da so Blejčanom tujci bolj pri srco.

KONCERT PEVSKEGA ZBORA F. PREŠEREN IZ KRANJA

Na predvečer kongresa — v petek, so gostovali na Bledu Prešernovci iz Kranja. Ker ni bilo obiska, se je pričel koncert šele po enournni zamudi; zato tudi program ni bil v celoti izveden. Zapeli so le tri pesmi: Försterjeve »Gorenjce«, Liparjevo »Goreči ogenj« in Mirkovo »Slavonsko kolo«. Čudno, da Blejčani tako kvalitnemu zboru niso nudili več pozornosti in da lepakov, ki so jih Prešernovci poslali pravočasno, niso niti »razobesili«. Ob tako pomembnih dneh bi pač zaslužile vse prireditve več pozornosti.

NA JAVORNIKU — SAMOSTOJNA AKADEMIJA

Kongres »Svobod« in ljudsko-prosvetnih društev Slovenije ni minil, da ga tudi na Javorniku ne bi počastili. V soboto zvečer so priredili v šolski dvorani na Koroški Beli slavnostno akademijo, na kateri so nastopali pevci, godbeniki in recitatorji ter cicibani iz vrta, ki so želi za svoje »folklorne ples« izredno priznanje. Ves program je bil skrbno pripravljen in dobro izveden.

SLOVENSKA PESEM JE NAVDUŠILA TUDI IZRAELCE

Medtem ko je uprizorila gledališka družina na predvečer kongresa Potrčevo dramo v treh dejanjih »Lacko in Krefli«, sta pripravila pevski zbor koncertni program in nastopila z njim v počastitev kongresa v Trbovljah, Gozd Martuljku in na Bledu. Vsi trije nastopi so sicer lepo uspeli, vendar je gostovanje v Gozd Martuljku eno najvažnejših.

Mešani in moški pevski zbor sta nastopila pred polno dvorano oskrbovancev doma s slovenskimi narodnimi pesmimi. Program je bil izbran tako, da je razen oskrbovancev navdušil tudi člane zdravstvene ekipe iz Izraela, ki so se te dni mudili v Sloveniji. Gostje iz Izraela so bili presenečeni nad slovensko pesmijo in zboru sta morala svoj program celo ponavljati.

Koncert je bil posvečen kongresu ljudsko-prosvetnih društev Slovenije, zato njegov program ni mogel zajeti tudi pesmi ostalih narodov naše države, kot so nekateri želeli. Po koncertu je delegacija zdravstvene službe iz Izraela želela spoznati dirigenta in potom njega izvedeti kaj več o pevskem zboru in jeseniški »Svobodi«. Gostje so izrazili izredno zadovoljnost, da so lahko slišali slovensko pesem, pevci jeseniške »Svobode« pa so bili srečni, ker so lahko s svojim programom, ki so ga pripravili v počastitev kongresa, zadovoljili tudi delegacijo iz Izraela.

VELIKO ZANIMANJE ZA KONCERT SLOVENSKE FILHARMONIJE

Med najpomembnejšimi prireditvami, s katerimi so v teh dneh na Jesenicah in širom Slovenije počastili izredni kongres prosvetnih društev Slovenije, je bil koncert pevskega zbora Slovenske filharmonije. Delegati in gostje ter ostalo občinstvo je z izrednim zanimanjem sledilo programu, ki je obsegal najnovejša dela Srebotnjaka, Liparja, Lipovška, Simonitija, Preglja, Mihelečiča in Ukmarja. Na sporedu so bile pesmi iz natečaja, ki ga je razpisalo predsedstvo Svobod.

Dirigent Drago Simoniti je pokazal s svojim 80-članskim pevskim zborom umetnino, ki je lahko v ponos zboru in kongresu. Ker so bila nekatera dela precej monotona, je približal pesmi poslušalcem recitator Boris Kralj.

OTVORITEV SEZONE V POČASTITEV KONGRESA

Na predvečer kongresa so zasedli dvorano Mestnega gledališča na Jesenicah mnogi delegati in gosti, med katerimi je bil tudi predsednik Zveze »Svobod« Ivan Regent. V počastitev kongresa je uprizorilo Mestno gledališče na Jesenicah Harrisovo igro »Molčeca usta«,

ki jo je v minuli sezoni uprizorila ljubljanska Drama. Delo je naštudiral režiser Marjan Stare, sceno pa pripravil Bojan Čebulj. Igralci so bili deležni zasluženega priznanja. Tako se je jeseniško gledališče prvič predstavilo v letošnji sezoni v počastitev kongresa.

... v Delavskem domu

Letošnjo sezono je dramska družina DPD »Svoboda« Jesenice otvorila v počastitev izrednega kongresa s Potrčevo dramo v treh dejanjih »Lacko in Krefli«. Režiser prof. Tomazič je izbral najboljše igralce in vloge dobro razdelil. Z uprizoritvijo drame v spomin kmeta — mučenika Lacka in partizanov junakov na gledaliških deskah Delavskega doma, so pokazali jeseniški kulturniki veliko mojstrovino.

Zbor Železarne z Jesenic je gostoval v Gozd Martuljku

V počastitev kongresa je pevski zbor Železarne Jesenice gostoval 20. oktobra v klimatskem zdravilišču »Fr. Rozman« v Gozd Martuljku. Tedaj so se tod mudili tudi člani izraelske delegacije socialnega zavarovanja. Ob odhodu so poslali delavcem in pevcem Železarne Jesenice pismo, v katerem govorijo z navdušenjem o nastopu Jeseničanov.

»Ganjeni smo nad prisrčnim sprejemom, v katerem vidimo spontan izraz prijateljstva in bratstva med narodi Jugoslavije in Izraela. Ob kratkem obisku pri vas smo videli v ustvarjanju pri vašem delu v tovarnah, danes pa smo vas videli kot umetnike narodne pesmi. Želimo vam pri vašem delu mnogo uspehov, sreče in zadovoljstva.«

Gostje klimatskega zdravilišča »Franc Rozman« v Gozd Martuljku, kateri so zbrani tam iz vse Jugoslavije prav tako izrekajo pohvalo zboru in med drugim pravijo:

»Že samo dejstvo, da smo res v umetniški obliki slišali slovenske narodne pesmi, nam je v veliko zadovoljstvo. Se mnogo bolj kot to pa je razveseljivo, da so bili ti umetniki pevci-delavci, ki se razen svojega težkega dela udeležujejo tudi v kulturnem življenju. Zato izrekamo veliko priznanje celotnemu zboru, posebno pa še pevovodji Ulagi in želimo še nadalje velikih uspehov.«

Ustanovljen je gorenjski turistični forum

S skupščine Stalne turistične konference Gorenjske

Kranj, 24. oktobra. Danes dopoldne je bila v hotelu »Evropa« v Kranju skupščina Stalne turistične konference Gorenjske, katero so snovala turistična društva že dlje časa. Obsežna in nedeljiva turistična problematika Gorenjske kot enotnega turističnega področja, je nujno terjala ustanovitev nekega foruma, ki bi vzklajeval in urejal vso to obsežno turistično problematiko.

Današnji skupščini so prisostvovali tudi številni vodilni politični in gospodarski voditelji, med katerimi so bili tudi podpredsednik Turist. zveze Slovenije dr. Miha Potočnik, predsednik OLO Kranj Miran Košmelj, predsednik okrajnega odbora SZDL Mirko Zlatnar, podpredsednik OLO Kranj Dušan Horjak, predsednik občinskih ljudskih odborov Tržiča in Bleda, Lovro Cerar in Jože Kapus, ter nad sto zastopnikov in članov turističnih društev s področja vse Gorenjske.

Najvažnejši sklep današnje skupščine Stalne turistične konference Gorenjske je nedvomno ustanovitev turistično potovalne agencije, ki bo v prvi vrsti skrbela za razvoj in pospeševanje turizma v tistih krajih, ki doslej niso bili dovolj znani in ki so bili turistom precej od rok, kajti Gorenjske ne predstavljata zgolj Bled in Bohinj, temveč tudi sleherni gorenjska vas lahko postane ugodno in udobno turistično področje.

V razpravi je sodeloval tudi predsednik OLO Kranj Miran Košmelj. Poudaril je predvsem, da je treba turizmu res posvetiti vso pozornost. Toda iskati je treba možnosti za njegov nadaljnji razvoj predvsem v lastnih silah in subjektivnih napakah, ne pa v neklih grandomanskih investicijah, katere v sedanjem položaju ne samo da ne bi zmogli, temveč tudi niso v skladu s smernicami naše nove gospodarske politike. Prav o teh problemih sta v razpravi sodelovala in osvetlila nekatere pomanjkljivosti in dala pobude za nadaljnje delo tudi dr. Miha Potočnik in Mirko Zlatnar.

Delegati so se na osnovi že prej predloženih tez zadržali najdlje časa v razpravi okoli ureditve prometa in prometnih zvez. Ko so ugotavljali, da so ne le prometne zveze, temveč tudi prevozna sredstva (tako železnica kot avtobusna) v izredno kritičnem stanju, je bilo hkrati tudi ugotovljeno, da bi se marsikaj dalo urediti z nekoliko bolj

ustreznim voznim redom. Tudi cestnemu prometu bi bilo treba posvetiti več pozornosti. Zlasti je treba paziti in popravljati ceste, ki vežejo Gorenjsko in s tem vso Jugoslavijo z Avstrijo in Italijo čez Ljubelj, čez Jezersko in Podkoren. Tudi z nadaljevalnimi deli pri dokončni zgraditvi Ljubeljskega predora bi bilo nujno začeti, ker se že sedaj

dela znatna škoda zaradi razpadanja dosedaj opravljenih del.

Ko je bila razprava izčrpana, so delegati soglasno izvolili za predsednika Stalne turistične konference Gorenjske Dušana Horjaka, podpredsednika pa Pavla Klojčnika in Boža Prevorška, tajnika Goštinske zbornice v Radovljici. A.

Nogomet

Slab sodnik je že v prvih minutah odločil tekmo

MLADOST : GRAFIČAR 0:3

Več kot 500 gledalcev je v napetem vzdušju pričakovalo začetek nedeljske nogometne tekme, ki ga je dal sodnik I. Kičan iz Ljubljane. Srečanje med Mladostjo in Grafičarjem (Ljubljana) je obetalo zelo zanimiv športni dvoboj moštev, saj sta obe enajstori na vrhu lestvice letošnjega prvenstva Ljubljansko - primorske nogometne lige. Toda, da dogodki na igrišču niso potekali tako, kot je bilo pričakovati, je kriv sodnik. Že v začetku tekme je pričel z grobimi napakami in prva je bila, ko je iz nerazumljivih razlogov zaustavil igro v položaju, iz katerega je »Mladost« dosegla gol in ga zato ni priznal. V deseti minuti je dosodil 11-metrovko proti domačinom, ker je branilec na znamenje stranskega sodnika, ki je daljačar znak, da je napadalec Grafičarja prejel nepravilno podano žogo (teško je to trditi, ker je bila situacija zelo kolidžna) z rokami ujel žogo. V redu, če je že sodnik Kičan dosodil po svoje, priznal gol, ker pred tem tudi ni dal znaka za prekinitev, vendar je bil to začetek dogodkov, ki so se nizali, zlasti v prvem polčasu, kot po tekočem traku, s katerimi morata in sta pomagala glavnemu sodniku stranskega sodnika.

Po teh minutah so nogometiški Mladosti razumljivo ostali brez morale, ker je vse kazalo tako, da je sodnik pristranski in da nimajo upanja na uspeh. Poleg tega pa sodnik še zdaleč ni bil kos svoji nalogi in je še naprej trmoglavo odločeval sam, ne da bi pazil na pomoč, ki sta mu jo dajala njegova pomočnika ob robu igrišča. Omeniti pa moramo še to, da je Ivan Kičan kandidat za republiškega nogometnega

sodnika in zato je nerazumljiva odgovornost, ki jo ima Zveza nogometnih sodnikov, da na tako pomembno tekmo, kot je bila ta, določi sodnika brez zadostnih izkušenj.

Zaradi nepravilnega poteka tekme, česar je kriv samo sodnik, je NK Mladost vložil protest.

Dragoceno točko so pustili v Sežani

TRIGLAV : TABOR 1:1 (1:9)

Neodločenega rezultata v prvenstveni tekmi med Kranjčani in NK Tabor, ki je bila v Sežani, ni nihče pričakoval. Zato je ta rezultat enajstoričce NK Triglav v letošnjem prvenstvu morda največje presenečenje in njihov največji neuspeh. Sicer so imeli skozi vso tekmo več od igre, vendar zaradi fizično mnogo močnejše obrambe od kranjskih napadalcev, niso mogli do nasprotnikovih vrat. Šele 3 minute pred zaključkom tekme je Kranjčanom uspelo po Štularju I. rezultat izenačiti in tako odnesti iz Sežane vsaj eno točko.

GLAS GORENJSKE

Izdaja:

Casopisno, založniško in tiskarsko podjetje »GORENJSKI TISK« Kranj, Koroška cesta 6.

Direktor in odg. urednik: Slavko Beznik.

Urejuje: uredniški odbor.

Telef. uredništva in uprave 475 / Tek. rač. pri KB Kranj št. 61-KB-1-Z-135 / Izhaja vsako soboto. Letna naročnina 400 dinarjev polletna . . . 200 dinarjev četrtletna . . . 100 dinarjev Posamezna šte. stane 10 din

Peter je hotel iti z bataljonom. Ker pa je bil zadnje dni vsak dan v »akciji«, so mu rekli, naj ostane v taborišču. Temu se ni upal upirati in ostal je. Pravkar ga je komisar določil v patroljo, ki naj pregleda teren do Sedla. Sel je sam. Ko je prišel do požgane bivše graničarske kočice (požgali so jo Nemci že leta 1942), je zagledal nemško orožniško patroljo, ki je pregledovala teren za jutrajšnji napad. Tako je v soglasju z generalom Rössenerjem in polkovnikom Handlrom ukazal vodja za zatiranje partizanstva in podtalne uporniške dejavnosti na Koroškem Fritz Adler komandirju orožniške postaje na Dovjem Kazianki, ki so ga že od leta 1941 smatrali za »specialista proti baditom«. Ob decembrski vstaji 1941 na Dovjem so ga namreč partizani odpeljali s seboj, a se mu je po štirindvajsetih urah partizanskega ujetništva posrečilo še z dvema ujetima orožnikoma pobegniti. Bil je v resnici iznajdljiv. Nikoli ni padel v partizansko zasedo, dasi so ga partizani šli mnogokrat čakati. Ubiti pa ga niso mogli in velikokrat so se vračali z lastnimi izgubami.

Ko je Peter zagledal nemške orožnike, je odvrnil mitraljez in dvignil roke. Približali so se mu. Tedaj je rekel:

- Unternehmen Scheegeströben!
- To je bilo geslo, ki ga je včeraj Fritz Adler sporočil Kazianki. Zaupal mu je tudi, da ima med partizani svojega človeka, in jim povedal njegovo ime.
- Kazianka pa geslu, ki ga je izrekel Peter, ni verjel. Vprašal ga je po imenu.
- Pavel Peternel, agent gestapa.
- Potem ste pravi. Ste sam? — je poizvedoval orožniški komandir.
- Da. Imeli ste srečo, da so poslali mene v patroljo. Vas tri bi partizani gotovo ubili.
- Kje so banditi?
- V soteski, levo od žičnice.
- Jih je veliko?
- Z menoj vred enajst.
- Bi jih napadli?
- Ne. Lahko bi preprečili našo jutrišnjo akcijo, —

24 je rekel Peter-Pavel Peternel. Govoril je samozavestno, saj se je kot agent gestapa čutil nadrejenega navadnemu orožniškemu komandirju.

- V redu, — je rekel Kazianka.
- Peter pa je nadaljeval:
- Pazite, da vas ne preseneti partizanska patrolja, ki je odšla pravkar proti Belci. Počakajte jo nad skalami in jo pustite naprej. Med partizani ne sme nihče slutiti, kaj se pripravla.

Nekaj časa je še posedel z orožniki, potem pa se je dvignil in počasi odšel v taborišče.

V taborišču je bilo danes živahno. Po dolgih dneh je zopet sijalo sonce. Dobra volja se je vrnila. Fant z bolnim

obrazom je pozabil na svojo včerajšnjo žalost in učil Helgo prvo partizansko pesem. Skupaj z njo se je učil tudi John. Melodijo sta znala že oba, besed pa sta se le stežka naučila. Tedaj je prišel Peter in poročal komisarju, da ni opazil ničesar sumljivega.

Razpoloženje med partizani je raslo in naenkrat je vzkliknil Peter:

— Se stražarja naj prideta sem! Področje Kepe lahko proglasimo za osvobojeno ozemlje.

Komisar je bil v koči in se pripravljal za politično uro. Ni slišal Petra. Ta je sam skočil po stražarja. In res sta prišla. Tudi prva patrolja se je takrat vrnila. V tem času so lahko šli nemški orožniki brezskrbno mimo partizanskega taborišča. Peter je opravljal dobro svojo gestapovsko nalogo.

Tedaj je prišel mednje komisar. Videl je, kaj se dogaja. Take anarhije v bataljonu še ni bilo. Poslal je stražarja z grožnjo, da ju bo kaznoval, nazaj na stražarsko mesto in prav tako razposlal patrolji na obe strani.

V patrolji proti Belci so odšli Milan, sedemnajstletni črnolasi fant, Stanko, doma z Dovjega in Miha, obveščevalec, ki so ga dolge, zavihane brke delale starejšega, kakor je bil. Ko so odšli (prvi Stanko, potem Milan in nato Miha) oddaljeni drug od drugega po pet metrov, se je radostno življenje v taborišču nadaljevalo. Kuhar Srečko je pripravil golaž in polento in tako so ure po kosilu potekale kakor resničen praznik. Se komisar, ki je bil vedno resen, se je predal vzhodščeni desetini. Prepevali so in se niso menili za »kospiracijo« taborišča. Z njimi so peli odmevi in skalah in z njimi je pel potok in s svojimi divjimi vodami nosil njihovo pesem v dolino. Vsaj tako se je zdelo.

V tem času je počivala nemška orožniška patrolja kakih šest sto metrov niže od žičnice, kjer je pot, vklesana v skalo, delala ovinek. Oprezali so za divjačino. V teh letih se je tu zaredilo mnogo divjih koz in srnjadi. In komandir Kazianka se je le nerad vračal s patroljo brez lovskega plena. Bil je odličen strelc in strasten lovec. Zato je poleg hitrostrelke nosil s seboj še lovsko puško.

Oprezaji so. Divjačine pa ni hotelo biti. Tedaj so začuli govorico. Spogledali so se. Kazianka je vrgl čez kapo kabuco belega zaščitnega plašča in previdno pogledal čez rob skale.

— Drei Banditen, — je rekel. Po poti so šli v razdalji petih metrov Stanko, Milan in Miha, tisti Miha z dolgimi brki (v bataljonu je bil namreč še en Miha). Šli so brezskrbno in se glasno pogovarjali. Milan se je veselil srečanja z mamo, ki ga je čakala v dolini.